

4/Р
7349

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені І. І. МЕЧНИКОВА

Біологічний факультет
Кафедра ботаніки

Спеціальність

Біологія (7.04010201)

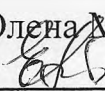
Освітньо-кваліфікаційний рівень

Спеціаліст

Кваліфікаційна робота на здобуття ОКР „Спеціаліст”

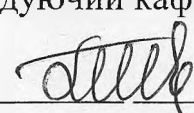
ФЛОРА ПРОЕКТОВАНОГО ЗАКАЗНИКА „РОКСОЛАНИ”
(ОВІДІОПОЛЬСЬКИЙ РАЙОН ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Студентки
заочної форми навчання
(нормативний термін навчання 1 рік)
Віноградової Світлани Ігорівни

Науковий керівник:
кандидат біологічних наук, доцент
Попова Олена Миколаївна

(підпис керівника)

Рецензент
кандидат біологічних наук, доцент
Ужевська Світлана Пилипівн

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 10 від «21.05» 2013 р.
Завідуючий кафедрою

(підпис) (прізвище, ініціали)

Захищено на засіданні ДЕК № 2
протокол № 1 від «27.05» 2013 р.
Оцінка Відмінно А (93)
(за 4-х, 100- бальною, за шкалою ECTS)

Голова ДЕК Степанович
(підпис) (прізвище, ініціали)

Одеса 2013

645178

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра „Флора проектного заказника „Роксолани” (Овідіопольський район Одеської області)” викладена на 62 сторінках тексту (з врахуванням додатків), включає 10 таблиць та містить 45 літературних джерел. Метою роботи був аналіз сучасного стану фітобіоти проектного заказника „Роксолани” на флористичному рівні.

Дослідження проводились за загальноприйнятими методиками протягом 2011-2013 років на території проектного заказника „Роксолани” (Овідіопольський район Одеської області). Вони засновані на зборі гербарного матеріалу та визначенні рослин. В ході досліджень було проведено систематичний, біоморфологічний, екологічний та господарський аналіз флори. Також вивчена синантропна флора, визначені основні способи розповсюдження діаспор рослин, виявлено рідкісні та зникаючі види рослин, що занесено у Червону книгу України та Червоний список Одеської області, а також види, що охороняються на міжнародному рівні.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	6
1.1 Характерні особливості степової рослинності.....	6
1.2. Оцінка антропогенного впливу на флору.....	12
2. МІСЦЕ, МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	19
2.1 Стисла характеристика району досліджень.....	19
2.2 Матеріали та методи досліджень.....	21
3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.....	25
3.1. Систематична структура флори.....	25
3.2. Біоморфологічні особливості флори.....	34
3.3 Екологічна структура флори.....	35
3.4. Господарська цінність рослин.....	36
3.5. Фракційна структура флори.....	39
3.6. Види, що охороняються.....	41
УЗАГАЛЬНЕННЯ.....	43
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ЦИТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	46
ДОДАТКИ.....	51

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку людства степи збереглися менш за все у порівнянні з іншими типами рослинності. Пояснюється це тим, що степова рослинність формує найпродуктивніші ґрунти - чорноземи, які розорювались для вирощування сільськогосподарських культур. Зараз, при тому, що степова зона займає 40% території України, площа степів, що збереглися, не перевищує 4% [Григора., Соломаха, 2005]. Тому актуальною є охорона та збереження будь-яких степових ділянок.

З іншого боку, відповідно до Закону України "Про програму формування Національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 рр." та "Програми формування національної екологічної мережі в Одеській області", акваторія та узбережжя Дністровського лиману повинні увійти до складу Дністровського міжнародного екологічного коридору.

Відповідно до закону України "Про екологічну мережу України" [Закон України..., 2004], екологічні коридори – це сполучні території, що поєднують між собою ключові території, забезпечують міграцію тварин та обмін генетичного матеріалу. Тобто вони повинні складатися з ділянок природної та наближеної до неї рослинності.

Дністровський лиман знаходиться в зоні інтенсивних антропогенних впливів. У його пониззях розташований відомий курорт Затока, до його берегів приурочені населені пункти міського та сільського типу, а також дачні кооперативи.

У літературі є дані, що при протяжності узбережжя 129,1 км степові ділянки займають 115 км [Ткаченко, 1981]. Але ці дані частково застарілі, локалізація цих ділянок степу не висвітлюється. Зрозуміло, що різні за станом ділянки екокоридору потребують різного менеджменту. Тому метою даної роботи було встановити сучасний стан фітобіоти південної частини лівого узбережжя Дністровського лиману північніше села Роксолани на

флористичному рівні.

Для вивчення флори проектного заказника „Роксолани” (Овідіопольський район Одеської області) були поставлені наступні задачі:

- 1.) вивчити видовий склад рослин даної території;
- 2.) провести систематичний, біоморфологічний та екологічний аналіз флори;
- 3.) встановити народногосподарське значення видів;
- 4.) вивчити синантропну та природну фракції флори урочища;
- 5.) виявити види, що охороняються.

Об’єкт дослідження - вивчення сучасного стану флори існуючих ділянок степів у зв’язку з їх постійним скороченням.

Предмет дослідження – видовий склад рослин, що зростають в околицях проектного заказника „Роксолани” (Овідіопольський район Одеської області).

УЗАГАЛЬНЕННЯ

В результаті дослідження та аналізу флори проектного заказника „Роксолани” нами було знайдено та проаналізовано 212 видів рослин з 158 родів та 49 родин, які відносяться до трьох відділів: *Equisetophyta*, *Pinophyta* та *Magnoliophyta* та чотирьох класів (*Equisetopsida*, *Gnetopsida*, *Magnoliopsida* та *Liliopsida*). Визначені види складають 9,4% всієї флори Одеської області та 3,5% всієї флори України.

Переважає більшість рослин відноситься до трав'янистої життєвої форми та є багаторічними. Трав'янисті рослини складають 89,7% від всіх видів. Екологічна структура характеризується переважанням геліофітів (63,8%) та ксеромезофітів (48,1%).

Дуже великим є народногосподарське значення досліджених видів, які використовуються та можуть бути використаними у різноманітних галузях виробництва та у побуті. За літературними даними нами було встановлено народногосподарське значення 166 видів, що складає 78,3% всього видового складу.

В результаті досліджень було зроблено висновки про вплив людини на природну флору даної місцевості. Так в ході досліджень було відмічено, що співвідношення адвентивної флори даної території до природної складає 1:1. Відсоток синантропних видів від загального числа видів дорівнює 51,9%. Дослідження показали, що ступінь забрудненості флори проектного заказника „Роксолани” адвентивними видами перевищує середній показник по Україні, однак тут зберігаються ознаки природної степової рослинності.

Було знайдено один вид, що занесений до Червоної книги України, та шість видів, занесених до Червоного списку Одеської області.

З метою запобігання подальшої синантропізації та розповсюдження адвентивних видів ми пропонуємо проведення закладів:

- низький покіс заростей адвентивних видів, які швидко розповсюджуються по території;

- при необхідності спалювання раніше зкошених рослин, але обов'язково при цьому дотримуватись правил пожежної безпеки;
- обмеження пересування автотранспорту.

ВИСНОВКИ

1. У флорі проектного заказника „Роксолани” знайдено 212 видів судинних рослин, що відносяться до 3 відділів, 4 класів, 49 родин та 158 родів.

2. Провідними родинami флори є Asteraceae, Poaceae, Fabaceae, Brassicaceae, Lamiaceae, Rosaceae, Caryophyllaceae, Scrophulariaceae, Boraginaceae, Rubiaceae.

3. Серед біоморф переважають трав'янисті рослини (89,7%), а саме багаторічники (54,7%).

4. Досліджена флора багата на корисні рослини, серед 17 господарських груп переважають лікарські (50,9%), кормові (50,0%) медоносні (36,3%). Досить багато бур'янів (39,1%) та отруйних рослин (20,2%).

5. Синантропна флора складає 51,9% від загального числа видів. З них апофітами є 46 видів, адвентофітами – 64 види. Співвідношення адвентивної флори до природної складає 1:1, що відображає достатньо високий ступінь трансформації флори проектного заказника „Роксолани” під впливом антропогенного фактора.

6. На дослідженій території знайдено один вид, що занесений до Червоної книги України, та шість видів, занесених до Червоного списку Одеської області.

7. Отримані матеріали свідчать про те, що флора дослідженої нами ділянки зберігає властивості природної степової рослинності, але дуже сильно пошкоджена антропогенним впливом.

СПИСОК ЦИТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аркушина Г.Ф., Попова О.М.* Конспект флори судинних рослин м. Кіровограда. – Кіровоград, 2010. – 232 с.
2. *Бальчева Г. П.* Полезные растения заказника «Березовский» // Біоетіка, сучасний стан та перспективи розвитку. Матеріали всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Полтава, 2006. – 289 с.
3. *Визначник* вищих рослин України. - К.: Урожай, 1965. - 878 с.
4. *Геоботанічне районування* Української РСР. – К.: Наук. думка. – 1977. – 302 с.
5. *Григора І. М., Соломаха В. А.* Рослинність України.- К.: Фітосоціоцентр, 2005.- 245 с.
6. *Деревья и кустарники СССР.* Дикорастущие, культивируемые и перспективные для интродукции. - М.-Л.: АН СССР, 1958-1962. -Т. 4-6.
7. *Закон України про екологічну мережу України*, ВВР, 2004, N 45, ст.502
8. *Климентов Л.В.* Растительность Одесской области. // Тр. Одес. ун-та, 1962, 152. Сер. геол. и геогр. наук, вып. 10. - С. 85 - 95.
9. *Кондратюк Е. Н., Тарабрин В. П., Бакланов В. И., Бурда Р. И., Хархота А. И.* Промышленная ботаника – Киев: Наук. Думка, 1980 – 260 с.
10. *Лесные травянистые растения.* Биология и их охрана: Справочник // Под ред. Ю.Е. Алексеева, М.Г. Вахрамеевой. - М.: Агропромиздат, 1988. - 223 с.
11. *Лукьянчук И. И., Попова Е. Н., Юргелайтис Н. Г.* Дикорастущая

- полезная флора юга Украины. Справочник - Одесса: БАХВА, 1996. – 110 с.
12. Мельник Р. П. Урбанофлора Миколаївка // Автореф. дис. ... канд. біол. наук. - Херсон, 2001. – 19 с.
 13. Мойсієнко І. І. Урбанофлора Херсона // Автореф. дис. ... канд. біол. наук. - Ялта, 1999. – 19 с.
 14. Національний атлас України. - Інститут географії НАН України, 2009. - 568 с.
 15. Новосад В.В. Флора Керченско-Таманського регіона.- К.: Наук. думка, 1992. – 280 с.
 16. Одеська область // Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання). - Київ: Альтерпрес, 2012. — С. 77 — 91.
 17. Определитель высших растений Украины. - К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.
 18. Оцінка і напрямки зменшення загроз біорізноманіттю України // Київ: Хімджест, 2003. – 400 с.
 19. Попова О. М. Судинні рослини Одеської області з Червоної книги України, світового та Європейського списків // Вісник ОНУ. – 2002. – Вип. 1. – Сер. Біологія. – С. 278 – 290.
 20. Попова О. М. Нові місцезнаходження видів з Червоної книги України на території Одеської області // Матеріали XII з'їзду Українського ботанічного товариства. Ред. кол.: Ситник К. М. та ін. – Одеса, 2006. – 256 с.
 21. Попова Е.Н., Кузнєцов В.А. Состояние изученности флоры Одесской области (Украины) // Тезисы докладов международной конференции (Санкт-Петербург, 23-28 мая 2005г.) – М. – С-Пб.: Тов. Научных изданий КМП, 2005 – С. 5-6.
 22. Природа Одесской области: Ресурсы, их рациональное

- использование и охрана. Амброз Ю. А., Васютинская Т. Д.. - Киев: Вища школа, 1979. – 214 с.
23. *Протопопова В. В.,* Мосякін С. Л., Шевера М. В. Фітоінвазії в Україні, як загроза біорізноманіттю: сучасний стан та завдання на майбутнє. – Київ: Ін-тут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України, 2002. – 24 с.
 24. *Протопопова В.В.* Адвентивні рослини Лісостепу і Степу України. - К.: Наук. думка, 1973. - 192 с.
 25. *Протопопова В.В.* Синантропная флора Украины и пути ее развития. - Киев: Наук. думка, 1991. - 204 с.
 26. *Растительность* европейской части СССР. – Л. : Наука, 1980. - 429 с.
 27. *Растительные ресурсы СССР.* М.- Л.: Наука, 1985 – 1991.- Т. 1-6.
 28. *Рева М.Л.,* Хархота Г.І. Рослинність деяких антропогенних форм рельєфу Донецького кряжа // Інтродукція та експериментальна екологія рослин, 1975. - Вип. 4. – С.17-24.
 29. *Серебряков І. Г.* Экологическая морфология растений. - М.: Высшая школа, 1962. - 378 с.
 30. *Скворцов А. К.* Гербарий. Пособие по методике и технике. – М.: Наука, 1977. - 198 с.
 31. *Соломаха В. А.,* Костильов О. В. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Синантропна рослинність України. – К.: Наук. Думка, 1992. – 252 с.
 32. *Тахтаджян А. Л.* Система и Филогения цветковых растений. - М. Л.: Наука (Ленингр. отд-е), 1986. – 611 с.
 33. *Тихомиров Ф. К.,* Демченко Н. И. Систематический, биоморфологический и экологический анализ флоры северо-западного Причерноморья // Исследования флоры северо-западного Причерноморья. Сб. науч. тр. Одесского с.-х. ин-та. - Вып. 1. - Одесса, 1975. - С. 3 - 12.

34. *Ткаченко В.С.* Типчаково-ковилові степи // Рослинність УРСР. Степи, кам'янисті відслонення, піски. - К.: Наук. думка, 1973. - С. 170 - 229.
35. *Ткаченко В. С.* та ін. Степова рослинність району дністровського лиману та її можливі зміни під впливом гідробудівництва. // Укр. ботан. журн. - 1981, Т. 39, № 2. - С. 63 - 67.
36. *Толмачёв А. И.* Богатство флоры как объект сравнительного изучения // Вестн. ЛГУ, сер. биол. – 1974.- Т. 2, № 9. – С. 71-83.
37. *Флора УРСР:* у 12 т. – К.: Вид-во АН УРСР. Т. 1-12. - 1936-1965.
38. *Хархота Г.І.* Природна рослинність промислових ділянок та необхідність її вивчення // Досягнення ботанічної науки на Україні, 1974. – С. 86 - 91.
39. *Хархота Г.І.* Антропогенний вплив на рослинний покрив Донецького кряжа // Інтродукція та експериментальна екологія рослин, 1972. - Вип. 1. – С. 120 – 123
40. *Червона книга України. Рослинний світ.* – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.
41. *Шапошникова Л. А.* Фрагменты степной растительности на склонах причерноморских лиманов // Материалы межвузовского симпозиума "Изучение природы степей". Одесса, 1968, с.151 - 152.
42. *Шеляг-Сосонко Ю.Р.,* Осычнюк В.В, Андриенко Т.Л. География растительного покрова Украины. - К.: Наукова думка, 1980. – С. 158 - 214; 263 - 269.
43. *Шмальгаузен И. Ф.* Флора средней и южной России. – К., 1897. - 752 с.
44. *Шоль Г. Н.* Екологічна оцінка трансформованої флори міста Кривого Рогу в результаті урбанізації. // Проблеми збереження, відновлення та збагачення біорізноманіття в умовах антропогенно зміненого середовища. Матеріали міжнародної наукової

конференції. – Кривий Ріг, 2005. – с. 398 – 401.

45. *Mosyakin S.L.*, Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. Kiev: M.G. Kholodny Institute of Botany, 1999. – 345 p.